

Afstemning

Forslagets overgang til anden (sidste) behandling vedtoges uden afstemning.

Formanden:

Jeg foreslår, at også dette forslag henvises til det foran efter dagsordenens punkt 10 nedsatte udvalg på 17 medlemmer og stedfortrædere. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

13) Første behandling af beslutningsforslag nr. B 20:

Forslag til folketingsbeslutning om kønskvotering til erhvervsuddannelserne.

Af Lilli Gyldenkilde (SF) m.fl.
(Fremsat 15/2 84).

Forslaget sættes til forhandling

Forhandling

Undervisningsministeren (Bertel Haarder):

Som jeg anførte, da vi for snart et år siden drøftede dette forslag, er vi i regeringen stærkt opmærksomme på det problem, som har givet anledning til, at forslaget er fremsat. Jeg anførte samtidig, at jeg er betænkelig ved indførelse af kønskvotering, for det indebærer indførelse af en form for diskrimination, hvor den udslagsgivende faktor bliver noget i forhold til jobbet så irrelevant som den pågældendes køn. Det kan vi efter regeringens opfattelse ikke gå med til bliver indført som et generelt princip.

Men vi er positive over for bestræbelser på at få flere unge kvinder ind i de såkaldte mandefag. Derfor har jeg for skoleåret 1983-84 godkendt, at der på forsøgsmæssig basis i Storstrøms amtskommune friholdes 5 pct. af pladserne inden for jern- og metalområdet til fordel for kvinder. Det er for tidligt at udtale sig om resultatet af dette, men jeg er indstillet på at lade lignende forsøg blive etableret i det kommende skoleår.

I øvrigt kan jeg oplyse, at andelen af optagne kvinder inden for alle de tekniske EFG-uddannelser bortset fra bygge- og an-

lægsområdet faktisk er steget fra 1982 til 1983, om end jeg må indrømme, at der er tale om en ret beskedent stigning, som ligger i størrelsesordenen et par procent.

En farbar vej til at få flere kvinder ind i de traditionelle mandefag har vist sig at være de såkaldte introduktionskursus. Sådanne kursus har i 1983-84 været oprettet bl.a. i Storstrøms, Vestsjællands og Viborg amtskommuner, og den umiddelbare virkning af disse introduktionskursus, hvor man har taget rene kvindeklasser ind, har været, at søgningen fra kvindernes side til de traditionelt mandsdominerede fag faktisk er blevet foreget betydeligt.

Ved at samle de optagne kvinder i basisuddannelsen er det også lykkedes at fastholde en større del end gennemsnittet på landsplan. Jeg tror, det er en god fremgangsmåde, og jeg har en positiv holdning over for lokale initiativer til etablering af sådanne introduktionskursus for kvinder.

I det hele taget har jeg en positiv holdning over for initiativer, der bygger på frivillighedens princip, men må som sagt afvise generel kønskvotering, fordi, som jeg nævnte, en generel kvotering rummer et alt for stærkt element af diskrimination, som i de enkelte tilfælde kan komme til at virke yderst urimeligt.

Dorte Bennedsen (S):

Da vores ordfører, hr. Nørgaard Sørensen, ikke kan være til stede, har jeg lovet at give udtryk for mit partis synspunkter ved behandlingen af dette forslag.

Mange unge er i dag i en overordentlig vanskelig situation uden udsigt til arbejde eller uddannelse, og det er nok især svært for de unge piger, ikke mindst når det gælder om at gøre sig gældende og vinde indpas i uddannelser og erhverv, som traditionelt har været domineret af mændene. Årsagerne her til er mange og jo efterhånden ganske velkendte. Men jeg tror, man er blevet mere og mere opmærksom på denne blokering, og at man ikke mindst i folkeskolen og i ungdomsskolen arbejder konstruktivt med initiativer, der skal søge at ændre udviklingen.

Jeg erkender, at der er meget lang vej endnu, men der er som sagt en række initiativer i gang. En af forudsætningerne for at opnå et resultat i den ønskede retning er naturlig-

[Dorte Bennedsen]

vis, at de unge piger bliver mere bevidste om deres egen situation og dermed giver sig selv den fornødne baggrund og ballast til at give sig i kast med en uddannelse, som i dag ikke er en pigeuddannelse.

Det er derfor af den største betydning, at der gives de unge piger mulighed for at få den nødvendige vejledning og støtte til at give sig i kast med det, man kan kalde nye uddannelser, men det forudsætter igen, at der er et tilbud, og her kommer arbejdsgiverne og for den sags skyld også arbejdskammeraterne ind i billedet. Også her er der behov for vejledning og behov for accept.

Jeg synes, det er godt, at vi har fået ansat ligestillingskonsulenter, som kan bearbejde og påvirke arbejdsmarkedet, ligesom det er uhyre vigtigt, at der gøres forsøg med introduktionskursus og støtte – og i øvrigt også disse forsøg med egentlige pighold, som ministeren netop omtalte.

Må jeg føje den bemærkning til, at når ministeren udtrykker sin begejstring for introduktionskursus, kan man jo godt have en kende skepsis, når man erindrings regeringens holdning i forbindelse med finansloven til introduktionskursus just på de tekniske skoler, hvor man ønskede at skære bevillingerne væk. Det var lige præcis de kursus, der bl.a. skulle gøre det nemmere for pigerne at vælge utraditionelt, hvorimod man ville beholde introduktionskurserne på handelsskolerne, hvor der var langt mindre behov for dem i denne sammenhæng.

Når det er sagt, vil jeg godt tilføje, at det bekymrer mig at se, at de unge arbejdsløse piger fortsat udgør majoriteten af de unge arbejdsløse. Det kan ikke undre, at mange af disse unge piger efterhånden opgiver ævred, når de adskillige gange er blevet henvist til beskæftigelsesprojekter, efter at de har skrevet et utal af ansøgninger og fået lige så mange afslag, og efter at de har været på arbejdsformidlingen uendelig mange gange. Det er svært at opretholde optimismen.

Derfor er det også nødvendigt, at der ydes en særlig håndsrækning til denne gruppe. Jeg synes, det er en fornøjelse at se på de erfaringer, vi har med, hvordan netop denne gruppe kan få både livsmod og selvtillid igen ved f.eks. at gå på et daghøjskolekursus. Socialdemokratiet er af den opfattelse, at der er brug for mange særforanstaltninger af meget

forskellig art: kursus, vejledning, aktiv kruttering, daghøjskoler osv.

Vi er altså positive over for tankerne i forslaget, men er måske ikke helt sikre på, at den rigtige vej er at gå lovgivningsvejen. Jeg er ikke sikker på, at det ikke kunne være fornuftigere at foretage en række administrative tiltag, som kunne blive mere fleksible over for den konkrete situation, end lovgivning måske kan blive, men det synes jeg er noget, vi kan drøfte i udvalget og se på: hvad er den bedste og den mest rationelle vej at gå, hvad sikrer de bedste resultater? Det synes jeg vi kan gøre til genstand for drøftelse i udvalget og dér finde frem til den fornuftigste måde at få løst nogle af disse problemer på.

Helge Adam Møller (KF):

Det ville i dagens Danmark være naturstridigt, om det konservative folkeparti kunne støtte et forslag, hvis grundtanke er, at der på grund af køn skal forskelsbehandles mellem mænd og kvinder. Det kan vi naturligvis ikke.

Forslagets hovedidé er jo kort beskrevet, at for det første skal man diskriminere den ene halvdel af Danmarks unge, for det andet skal man indføre en central styring og en koordinering af al tildeling af praktikpladser i stedet for at overlade det til de lokale instanser, og for det tredje skaber forslaget ikke en eneste ekstra uddannelsesplads. Af disse tre grunde kan vi ikke gå ind for det.

Jeg vil dog tilføje, at vi godt forstår nogle af intentionerne, der ligger bag forslaget. Vi er positive over for de bestræbelser, der er i gang i samfundet for at få flere og flere unge, uanset om det er unge mænd eller unge kvinder, til seriøst at overveje, om de skal gå ind i nogle andre fag end dem, de pr. tradition og pr. rygmarv normalt vælger. Vi vil altså godt være med til, at vi søger at spore dem ind i andre retninger.

Derfor hilser vi også med tilfredshed de forsøg, som i øjeblikket rører i det amt, jeg selv kommer fra, Storstrøms amt, og også i Vestsjællands amt og i Viborg amt, hvor man netop inden for de typisk mandsdominerede fag har lavet nogle introduktionskursus for de unge kvinder, således at de dermed har en bedre chance for at se, at det også kan være

[Helge Adam Møller]

noget for dem, selv om de umiddelbart ville sige: det var ikke noget, vi ville vælge.

Vi synes også, det er en god idé, hvis man, som man har gjort enkelte steder, over hele landet lader unge piger, som har valgt en utraditionel uddannelse – det kan være en tømrer, en snedker, en skorstensfejer eller en elektriker, altså en pige, som har valgt et af disse fag – komme ud i en 9. eller 10. klasse og dér fortælle eleverne, især pigerne, om sine erfaringer, og at det faktisk også er spændende for en pige at være automekaniker eller elektriker. Det synes vi også er en god idé. Det er altså nogle af de ideer – enkelte er nævnt i forslaget, jeg har peget på nogle, og undervisningsministeren har også peget på nogle – vi skal bygge videre på. Vi er altså positive over for frivillige, ikke-diskriminerende initiativer. Men kvotering, nej!

Lad mig slutte med nogle citater i håb om, at jeg vil opfylde den formålsparagraf, som står i verdenserklæringen om menneskerettigheder. Lad mig starte med at citere et kort uddrag af artikel 1 i FNs verdenserklæring om menneskerettigheder fra den 10. december 1948. Artikel 1 siger:

»Alle mennesker er født frie, de er udstyret med fornuft og samvittighed, og de bør handle mod hverandre i en broderskabets ånd.«

I denne broderskabets ånd vil jeg citere 3 linjer fra artikel 2. Der står nemlig:

»Enhver har krav på alle rettigheder og friheder uden forskelsbehandling af nogen art, f.eks. på grund af race, farve og køn.«

Derfor vil jeg til slut spørge SF: når der nu i punkt 1 i forslaget står, at gennem lovgivningen indføres en fortrinsret for kvinder, er dette så i overensstemmelse med FNs menneskerettighedserklæring? I punkt 2 står der: »På visse erhvervsskoler skal kvindelige ansøgere foretrækkes.« Er dette i overensstemmelse med FNs menneskerettighedserklæring? Endelig i punkt 5: »I visse fag skal kvindelige ansøgere have fortrinsret.« Er dette i overensstemmelse med FNs menneskerettighedserklæring? Det er det ikke, og derfor må man anstændigvis trække forslaget tilbage.

(Kort bemærkning).

Lilli Gyldenkilde (SF):

Nu har jeg desværre ikke gjort mig den ulejlighed at tage menneskerettighedserklæringen med herved til behandlingen af dette forslag, men jeg kan forstå, at det med broderskabets ånd ligger hr. Helge Adam Møller meget på sinde. Det er i broderskabets ånd, at kvinderne stadig væk skal betale den store del og have den store byrde af arbejdsløsheden, kan jeg forstå. At man på nogen måde kan bruge en menneskerettighedserklæring på den måde, som hr. Helge Adam Møller her har stået og brugt den, går over min forstand. Hr. Helge Adam Møller vil med den udlægning kræve, at vi skal trække forslaget tilbage. Var det så i strid med menneskerettighedernes ånd, da tidligere regeringer indførte kønskvotering på lærerseminarierne, dengang de ville have kvinder ind som lærere, fordi det var lutter mænd, der var lærere? Mon ikke det er at gå lidt for vidt.

(Kort bemærkning).

Dorte Bennedsen (S):

Jeg forstår, at hr. Helge Adam Møller mener, det ikke er udtryk for diskrimination, når vi kan konstatere, at 70 pct. af dem, der mangler praktikpladser i dag, er kvinder. Det er altså ikke et udtryk for diskrimination, at kvinderne ikke kan få praktikplads. Så vil jeg gerne høre, om hr. Helge Adam Møller mener, at årsagen – og det er den eneste anden årsag, jeg kan se – dertil er, at kvinderne simpelt hen er lidt dummere og lidt dårligere.

(Kort bemærkning).

Elisabeth Bruun Olesen (VS):

I tilknytning til broderskabets hellige navn har jeg gjort mig den umage at skaffe tallene for, hvor mange kvinder der er inden for mandefagene i dag. Inden for rør og blik er der 0,04 pct., og der er 0,19 pct. elektrikere, 7,56 pct. malere, 0,27 pct. murere, 0,44 pct. i Metalarbejderforbundet og 2,19 pct. i Snedker- og Tømrerforbundet. Det sidste dækker faktisk ikke over faglærte tømrere og snedkere, men skyldes, at der er en masse ufaglærte kvinder inden for møbelindustrien.

Det er forbløffende at se, hvordan de borgerliges argumenter nu lige pludselig er anderledes. Nu hedder det ikke »det koster, så vi har ikke råd«, nej, nu hedder det, at noget

[Elisabeth Bruun Olesen]

så irrelevant som ens køn ikke skal have betydning og ikke må give anledning til nogen form for positiv særbehandling.

Kvinder og mænd er ikke lige i dette samfund, og for at stille ulige parter lige må de, der har det svagest, have nogle fordele. Det er det, det handler om.

(Kort bemærkning).

Helge Adam Møller (KF):

Jeg synes, det er meget kedeligt, hvis menneskerettighedserklæringens ord skal skabe en så stor debat og måske også skal forhindre, at man lægger mærke til de andre ting, jeg sagde, nemlig hvordan der var mulighed for at nå det mål, som SF ønsker, men på en lovlig og en rigtig måde. Jeg skal ikke fortolke artiklerne i FN's menneskerettighedserklæring, men ordene er ganske klare, og ligesom jeg synes, det kan være klogt at se, hvad der står i grundloven, synes jeg også, man indimellem bør se på menneskerettighedsartiklerne. Nogleordene i den sætning, jeg læste op, er, at der ikke må ske forskelsbehandling af nogen art på grund af køn. Når jeg så bliver beskyldt for et eller andet med, at det går over min forstand osv., er det rart stadig væk at kunne henvise til artikel 1, hvor der står, at alle mennesker er udstyret med fornuft og samvittighed. Det gælder altså både fru Lilli Gyldenkilde og mig.

Endelig stillede jeg bestemt ikke krav om, at man tog forslaget tilbage, men jeg sagde, at jeg på baggrund af dette her syntes, at det ville være fornuftigt, at man gjorde det.

(Kort bemærkning).

Lilli Gyldenkilde (SF):

Det bliver ikke mindre besværligt nu, for det var jo ikke mig, der bragte denne sag på bane. Jeg er enig med hr. Helge Adam Møller i, at dette ikke kun skal handle om menneskerettighederne i FN's erklæring – det var faktisk det, jeg sagde før – men jeg mener bestemt ikke, det har været tanken hos dem, der har lavet menneskerettighedserklæringen, at den skulle kunne bruges til at sige, at der ikke må laves kønskvotering, fordi det er diskriminerende over for mænd, når vi lever i en verden, hvor kvinder som bekendt er halvdelen af himlen, og de er også halvdelen af Jordens befolkning. Enhver ved – og det

vil hr. Helge Adam Møller også til enhver tid give mig ret i – at kvinderne er dårligere stillet med hensyn til uddannelse, økonomiske vilkår osv. Det gælder verden over, ikke kun her i lille Danmark. Jeg vil endda sige, at vi måske her er bedre stillet end så mange andre steder, men det skal ikke forhindre os i at prøve at gå videre.

Jeg må gøre opmærksom på, at kvoteringstanken ikke er ny. Vi har brugt den meget i mit parti – og med stor fornuft, synes jeg. Vi har ud af en gruppe på 11 været 7 kvinder og 4 mænd, og det var udmærket. Vi har en god gruppe nu, hvor vi er 9 kvinder og 11-12 mænd, og det er også udmærket. Vi har brugt kønskvoteringen fornuftigt, og det synes vi man skulle gøre på langt flere områder.

Jeg synes ikke, man anstændigvis kan stå og sige, at det er i strid med menneskerettighedsånden; det er i hvert fald ikke i strid med ånden hos de mennesker, som har gjort sig den ulejlighed at lave menneskerettighedserklæringen.

Må jeg til allersidst sige, at jeg håber, den store respekt for, hvad der vedtages i FN, holder, for det er noget, SF lægger megen vægt på.

(Kort bemærkning).

Elisabeth Bruun Olesen (VS):

Jeg vil blot sige, at det, at man går ind for, at unge kvinder, der er blevet faglærte, går ud i klasserne og fortæller om, hvordan det er at være i den situation, ikke står i modsætning til positiv særbehandling.

I øvrigt glemte hr. Helge Adam Møller at svare fru Dorte Bennedsen på, om det faktisk, at kvinderne har en meget stor overarbejdsløshed, skyldes, at kvinder er dummere. Jeg har et helt konkret tal fra en tilfældig uge. I november 1983 var der 8,7 pct. arbejdsløse mandlige malere, men 17,9 pct. arbejdsløse kvindelige malere. Hvad skyldes det? Er det diskrimination, og er det imod menneskerettighederne? Eller skyldes det, at vi lever i et kapitalistisk samfund?

(Kort bemærkning).

Dorte Bennedsen (S):

Det er bestemt hverken menneskerettighedserklæringens artikel 1 eller 2, der er no-

[Dorte Bennedsen]

get i vejen med, men der er måske nok noget i vejen med den måde, hr. Helge Adam Møller tolker dem på. Jeg kan ikke lade være med at give hr. Helge Adam Møller det råd at gå til sin kollega fru Grethe Fenger Møller og prøve at forelægge den tolkning til den gamle formand for Dansk Kvindesamfund og se, om hun er enig i den. Sagen er nemlig den, at hvis vi skal skabe lighed og retfærdighed, skal vi jo ikke lave millimeterretfærdighed ved at sige, at nu har de fået 3 cm, så skal jeg også have 3 cm. Jeg synes, der tidligere har lydt toner fra det konservative folkeparti om, at man ikke kan lave lighed på den måde. Lighed er vel at turde gøre forskellige ting over for forskellige grupper, så man giver dem lige muligheder. Problemet er jo her, at kvinderne gennem en lang, lang kulturel tradition i vores land ikke har haft samme muligheder som mændene, og derfor kan der være rimelighed i at give dem ekstra muligheder, så de opnår præcis den lighed, som menneskerettighedserklæringen taler om.

(Kort bemærkning).

Helge Adam Møller (KF):

Når jeg ikke svarede på alle de korte bemærkninger i første omgang, hænger det sammen med, at der ud over menneskerettighedserklæringen også er noget, der hedder folketingets forretningsorden, der kun giver én to minutter.

Men jeg er enig i, at millimeterretfærdighed bestemt ikke er noget, vi skal tilstræbe, og derfor er jeg også helt enig i, at vi på visse områder kan lave ekstraforanstaltninger eller yderligere foranstaltninger, man kan kalde det, hvad man vil. Jeg antydede selv fem forskellige muligheder i mit indlæg, men det var alle sammen på områder, hvor vi ikke diskriminerede nogle andre for at give en bestemt gruppe en fordel.

Det, som for mig at se er det helt forkerte ved dette forslag – kald det kønskvotering, kald det positiv særbehandling – er, at man, i det øjeblik man forskelsbehandler det ene køn ved at lave en positiv særbehandling, automatisk må negativt særbehandle den anden halvdel; det siger sig selv. Derved bliver nogle behandlet dårligere, end de ellers ville, udelukkende fordi de enten er kvinder eller mænd, og det kan og vil vi ikke under nogen

omstændigheder være med til. Jeg kan ikke komme det nærmere.

Tørnæs (V):

Der er ingen tvivl om, at dette forslag berører et overordentlig vigtigt emne og område, nemlig den omstændighed, at de, skal vi kalde det traditionelle kvindefag er udsat for stor arbejdsledighed. Derfor er det helt naturligt, at der skal gøres en ekstraordinær indsats for at få flere kvinder til at søge over i traditionelle mandefag. Det er vi meget indstillet på at medvirke til, men vi er ikke indstillet på at medvirke til det via tvungne kvotasyttemer. Det ser ud, som om denne verdens store problemer skal løses ved, at der indføres kvotasyttemer på snart alt muligt; nu skal der altså også indføres kønskvoter.

Vi må vel have en fælles interesse i, at der generelt skabes de bedst mulige uddannelsesmuligheder og flest mulige pladser. Fru Lilli Gyldenkilde sagde, at dette forslag skulle ses i forlængelse af de tidligere, og det måtte vel opfattes sådan, at et enkelt af forslagene indebar, at der skulle være en tvungen forpligtelse til at oprette praktikpladser. Jeg er også bekymret for, at forslaget isoleret set, som det blev udtrykt af den konservative ordfører, ikke blot ikke ville skabe én eneste uddannelsesplads mere, men faktisk ville betyde en reducere af uddannelsespladserne. Der står jo, at der skal indføres en styring og koordinering af praktikpladserne. Det betyder altså, at det ikke længere er den praktik-søgende og arbejdsgiveren, der skal finde ud af at lave en uddannelsesplads, men at der skal indskydes et centralt styrende element, som bestemmer, hvem der passer til hvor, og hvor vedkommende skal have sin uddannelse. Jeg er alvorlig bekymret for, at noget sådant ville medføre, at der rent faktisk alene af den grund ville blive oprettet færre praktikpladser, end vi i dag oplever.

Vi kan af mange grunde – også de her nævnte – ikke støtte forslaget.

Carsten Andersen (SF):

Dette forslag om kønskvotering til erhvervsuddannelserne er også et led i kampen for kønnenes ligeberettigelse, en frigørelse af kvinderne, så vi kan eksistere på lige fod med hinanden.

[Carsten Andersen]

I SF ved vi godt, at dette forslag ikke kun er et praktisk, administrativt og teknisk forslag, der ordner ligestillingen på arbejdspladserne ved separate omklædningsrum og toiletforhold. Forslaget er et angreb på den traditionelle pigeopdragelse, og det er et angreb på den frie markedsdannelse, der er i forbindelse med kvinders og pigers adgang til arbejdspladserne og til arbejdsmarkedet. Det er pudsigt nok, at det ikke har forvoldt særlig mange problemer at skabe accept af, at mænd bliver sygeplejersker, vuggestuemedarbejdere eller pædagoger, medens mange stadig studser over en kvindelig murer eller en kvindelig smed.

Det er en kulturomvæltning, som vi her fra folketinget må støtte, og vi må trods ønsket om ligestilling i første omgang give kvinderne en positiv særbehandling. De unge kvinder, der har mod til at gøre op med kulturbarrierne, skal selvfølgelig støttes, dels ved at det sikres, at så godt som halvdelen af eleverne på erhvervsskolerne er kvinder, dels ved at der er kvindelige vejledere og kvindelige lærere på skolerne. Undervisningen må også tilrettelægges på en sådan måde, at man tager højde for de miljøbarrierer, som pigeopdragelsen sætter for de kvinder, der søger ind på de traditionelle mandefag.

Poulsgaard (FP):

Nu har SF da stof til at fylde avisen med nogle dage, for nu har vi beskæftiget os med SF hele eftermiddagen. SF har som det eneste parti indført kønskvotering ved opstillingen, og så er alle andre partier selvfølgelig nogle fjolser, når de ikke gør det samme. Jeg fatter simpelt hen ikke, at hr. Carsten Andersen kan stå her og sige, at det er ligeberettigelse, og det sagde han faktisk. Det er kønskvotering, og det er kvotaordning, som hr. Tørnæs så glimrende omtalte.

Jeg vil ikke spille mere tid på dette beslutningsforslag. Vi kan ikke støtte det.

Elisabeth Bruun Olesen (VS):

Jeg vil indlede med at sige, at jeg gerne vil spille noget tid på det, for jeg synes nemlig ikke, det er spild af tid. Kvinders erhvervsvalg er meget snævert. Ser man på kønsfordelingen inden for 300 erhverv, viser det sig, at kvinderne stort set optræder inden for 25. Det meget snævre erhvervsvalg kombineret

med den borgerlige og såmænd også den tidligere socialdemokratiske regerings nedskæringspolitik specielt inden for social-, sundheds- og uddannelsesområdet er hovedårsagen til den katastrofalt galoperende kvindearbejdsløshed, jeg talte om før.

SFs forslag sikrer såmænd blot, at de kvinder, som har mod, energi og overskud til at vælge en for en kvinde utraditionel uddannelse, også sikres ret til at komme ind på EFGs basisår. Det er såmænd det hele, det handler om. Her vil jeg igen minde om, at de argumenter, jeg har måttet høre, lige siden jeg kom herind, når venstrefløjen fremsatte noget, nemlig at det kostede, og det kostede, og det kostede, er glemt nu. Nu hedder det bare, at noget så irrelevant som et køn ikke skal sikre kvinder en fortrinsstilling. Men kvinder er ikke ligestillede i dette samfund, og derfor må kvinder have nogle fortrin, før vi overhovedet kan begynde at tale om en reel kvindefrigørelse.

Jeg vil ikke trætte forsamlingen med at gentage de tal, som viser, hvor utrolig få det overhovedet handler om. Jeg håber, hr. Helge Adam Møller går hjem og ser grundigt på dem og lærer dem udenad. Det er meget små mængder, det drejer sig om, og ethvert mandeargument fra den progressive del af arbejderklassen om, at kvinders fortrinset vil splitte arbejderklassen, bliver på baggrund af de ekstremt små procenter fuldkommen latterligt. Også enhver borgerlig bagatellisering i retning af, at dette her bare er et eller andet fra venstrefløjen, gør de små tal, jeg nævnte, endnu mere latterlige.

Men dertil kommer, at det ikke er nok, som det er blevet sagt, at få kvinderne ind på basisåret, for efter basisåret står praktikpladsmangelen som et truende spøgelse. Og her vil jeg gå så vidt som til at sige, at alle de piger, der har fået et basisår inden for en utraditionel uddannelse – som smed, tømrer, eller hvad det måtte være – forlods skal sikres en praktikplads, idet jeg igen minder om de meget små størrelser, da jeg håber, at forvisningen om, at der venter en praktikplads bagefter, vil få flere kvinder til at gå ind i mandefagene.

SFs forslag kan man sige kryber lidt rundt omkring praktikpladsproblemet. Der tales om styring og koordinering, men det, det dybest set handler om, er jo arbejdsgivernes ret til at lede og fordele arbejdet, og hvordan

[Elisabeth Bruun Olesen]

man overhovedet kan slå nogle kiler ind i den ret. Skal den antastes, må alle de forslag, vi måtte kunne finde på her om tvang, følges op af en meget stærk bevægelse på arbejdspladsen. Men her løber pigerne jo ind i mandschauvinismen og mandefordommene, for det er et spørgsmål, hvor mange fagforeninger af den her nævnte type, nemlig mandefagforeningerne, eller hvor mange mandearbejdspladser der vil have en sådan bevidsthed, at de vil kæmpe for at få flere kvinder ind. Det er nok ikke så mange, sådan som situationen er i dag, og derfor skal bevidstheden om, at det er nødvendigt at få kvinder ind, også udvikles hos mændene.

Men når vi taler om det offentlige område, kunne vi til gengæld følge forslaget op på en anden og grundigere måde ved at sige, at offentlige virksomheder og koncessionerede selskaber skulle tage kvindelige EFG-lærlinge, og det samme gælder de kommunale håndværksafdelinger. Godt nok ville vi så ende i den grøft, at stort set alle kvinder inden for mandefagene ville ende i det offentlige, men så ville de da i det mindste have fået en uddannelse og et job.

Vi vil gerne støtte, at der findes en kvindelig vejleder på erhvervsskolerne, men vi synes ikke umiddelbart, at en vejlederstilling, hvis der kun er én på skolen, partout skal deles. Det ville være i strid med vores argument om, at vi er imod udbredelsen af mere deltidsarbejde.

Men alt i alt er vi meget positive over for SFs forslag, som dog i sig selv ikke vil afhjælpe kvindearbejdsløsheden stort i første omgang; det vidner de tal, jeg nævnte, om. Der skal mange flere ting til; det er kun begyndelsen på en meget langstrakt og i begyndelsen knap målelig proces.

Lilli Gyldenkilde (SF):

Som jeg har sagt ved tidligere forslag, der er blevet behandlet her i eftermiddag, har SF bestræbt sig på at pege på nogle områder, hvor det er nødvendigt, at vi gør en konkret indsats for at bringe os nogle skridt videre. Det er også det, dette forslag handler om.

Når vi ser på, hvordan uddannelsesmønsteret og arbejdsløsheden ser ud, opdager vi, at kvinderne bærer den største byrde med hensyn til uddannelsesløshed og med hensyn til arbejdsløshed. Dette ligger i sagens natur,

for de grupper, som er hårdest ramt af arbejdsløshed, er dem, der ingen uddannelse har; det er specialarbejdere, og det er kvindelige ufaglærte arbejdere, der bærer den største byrde i henseende til arbejdsløshed.

Dette forslag vil forsøge at tage fat et andet sted, så vi meget tidligt kan komme i gang med at få uddannet nogle flere kvinder, sådan at de ikke fortsat skal bære de største byrder i den sammenhæng, jeg her har nævnt. Det er meningen med dette forslag, at vi skal starte nogle steder med at sige: nu forsøger vi at gøre nogle ting for at sikre en bedre ligestilling i dette samfund, og det gør vi ved at sige, at kvinderne skal have fortrinsret til disse pladser.

Den store tale, der er blevet brugt fra flere sider om, at det betyder, at mændene må ryge ud osv., den passer i nogle sammenhænge, og den kommer til at passe i denne sammenhæng, hvis der er for få uddannelsespladser. Men så må vi da udvide antallet af uddannelsespladser; dermed har vi løst det problem, hr. Tørnæs nævnte, nemlig at der er nogle andre, der ryger ud. Vi er da ikke interesseret i, at nogen skal ryge ud, men hvis man ikke ændrer nogle ting, sådan at kvinderne får deres berettigede andel af uddannelsespladserne, bliver vi nødt til at kvotere. Det vil betyde, at nogle andre ikke kan komme ind. Men det behøver ikke at blive tilfældet, hvis vi bare er enige om at stille det tilstrækkelige antal uddannelsespladser til rådighed.

Som tidligere sagt er kvotering ikke noget nyt. Man taler, som om det er noget nyt og epokegørende, og siger: uha, uha, det må vi sandelig ikke, tænk på menneskerettigheder og broderånd, og så er sagen den, at vi jo allerede har brugt det på forskellige områder, om ikke via lovgivningen, så administrativt.

Af det, jeg har hørt i dag, tror jeg, der skulle være muligheder for i hvert fald at komme videre i retning af at få nogle flere områder udpeget, om vi ikke kan opfylde forslaget fuldt og helt. Som der blev sagt af fru Dorte Bennedsen, er det muligt at lave noget administrativt på dette område, og man kunne også forstå på undervisningsministeren, at der er taget hul på det, der hedder at lave positive særforanstaltninger, for det er jo indført nogle steder. Så når man her holder de store taler om, at vi diskriminerer osv., er det altså ikke i tråd med, hvad

[Lilli Gyldenkilde]

undervisningsministeren har sagt heroppe, og heller ikke i tråd med de faktiske forhold, når det gælder administrativ særbehandling. Vi har jo haft særbehandling i dette land. F.eks., som jeg sagde til hr. Helge Adam Møller – men jeg vil gerne gentage det, for det er jo vigtigt – gjorde man det en overgang på lærerseminarierne, hvor man ønskede at få nogle flere mandlige lærere, fordi man stort set kun havde kvindelige lærere. Det var et kvindeområde, men da man ønskede, der skulle være en bedre spredning, fordi børnene havde godt af, at der var undervisere af begge køn, lavede man positive særforanstaltninger for mænd, sådan at de fik fortrinsret til seminarierne. Her kunne man altså gøre det, og jeg kan også forstå på undervisningsministeren, at han har fundet sig til rette med, at man kan det, og at man også nogle steder skal prøve at gå videre.

Jeg er lidt spændt på, hvordan vi kommer videre med dette her i udvalget, men jeg tror på, at vi i hvert fald kan få fastslået måske i en beretning, at vi skal arbejde videre på nogle områder, selv om jeg godt kan se, at det heller ikke denne gang lykkes os at få forslaget i sin helhed vedtaget.

Jeg var lige ved at sige, at det gør heller ikke så meget, men selvfølgelig gør det det, for vi vil helst have vores forslag vedtaget, men det, der betyder meget for os, er, at vi, hver gang vi rejser diskussioner af denne slags, kommer et brette nøk videre. Det har erfaringen herinde lært mig, og det vil vi også komme efter dagen i dag, selv om vi ikke kan få dette forslag helt igennem.

Jeg skal herefter gøre et par bemærkninger til de enkelte ordførere. Jeg tror, det var hr. Tørnæs, som jo ved alting om kvoter, der sagde noget om kvoter i denne forbindelse. Jeg håber ikke, det er hr. Tørnæs' mening, at kvinderne skal være bifangster, der er ved siden af hele tiden. Men i øvrigt skal jeg ikke fortsætte sammenligningen med fisk.

Hr. Tørnæs var inde på, at det var et meget centralt styrende element, vi ville have fastlagt her. Vi har under behandlingen af tidligere forslag i dag sagt, at vi synes, det er udmærket, at der laves AER o.lign., og at vi også må styre mere centralt, for det er helt klart, at vi må det. Vi er jo kommet et stykke vej derved, at man centralt optager alle, der går i uddannelse, og så forsøger at indplacere dem, og det er da fornuftigt. Det ville da

være fjollet, bare fordi man er bange for udtrykket centralt styret, at lade være med at bruge et instrument, der lader sig bruge med den nye teknik, måske med det til følge at nogen kunne have fået en uddannelsesplads et andet sted end lige netop dér, hvor de bor, hvis de fik den tilbudt. Hvis man ikke har en central styring af disse ting, lader det sig jo ikke gøre, hr. Tørnæs, så lad os nu ikke gøre det dér med friheden såvel for Loke som for Thor og så alle vi andre væmmelige centralt styrende til hovedproblemet i denne sammenhæng, for det ville ikke være rimeligt.

Hr. Poulsgaard siger, at han ikke har i sinde at spilde mere tid på dette forslag, og det kan jeg godt forstå, for nu har hr. Poulsgaard jo spildt hele sin eftermiddag med at skulle sige noget om SFs forslag. Men jeg er lidt imponeret over, at han er blevet her, for det havde han jo ikke behøvet. Derfor må der alligevel være et eller andet, der pirker, i noget af det, vi her fremkommer med. Og i SF er vi glade for, at det er lykkedes os at pirke lidt til tankesættet selv hos hr. Poulsgaard. Det er godt, og det er vigtigt. For det er jo det, vi slås med her. Hr. Poulsgaard er et udmærket eksempel på, hvad det er, vi slås med; derfor har jeg gemt det her til sidst. Det er traditionerne, vi slås med, traditioner, som vi bliver nødt til at nedbryde, hvis vi skal komme videre i vores samfund, og selvfølgelig skal vi det. Derfor skal vi også ville spilde tid på at diskutere sådan noget som kvindernes placering i samfundet, herunder ikke mindst deres placering i uddannelserne og deres placering på arbejdspladserne, altså det at have en ordentlig uddannelse, et ordentligt arbejde og en ordentlig indtægt, sådan at man kan blive et ligeværdigt menneske. Det er det, det her handler om, hr. Poulsgaard, og jeg ved, at vi vil komme videre efter denne debat, selv om dette forslag ikke bliver vedtaget i denne omgang.

(Kort bemærkning).

Poulsgaard (FP):

Fru Lilli Gyldenkilde, jeg tror, at du og jeg lider lidt af samme sygdom: vi er partisoldater. Mit parti har faktisk sat mig på alle disse fjollede forslag her i eftermiddag, og derfor var jeg nødt til at være her.

I øvrigt vil jeg bare sige, at vi er så rygende uenige, som man kan blive, for fru Lilli

[Poulsgaard]

Gyldenkilde og hendes parti tror, de skal styre og tilrettelægge alt; de tror, at vi herinde er meget bedre til det end alle andre mennesker, end alle andre danskere. Lovgivningsmagten skal ligestille kønnene arvemæssigt, uddannelsesmæssigt, socialt, ikke diskriminere på nogen måde hverken mod det ene eller det andet køn. Den enkelte borger må selv indrette sig. Vi skal ikke herindefra sige: hov hov, hvis vi skal ansætte mere arbejdskraft, så skal det være en kvinde, eller så skal det være en mand. Det er op til den institution eller den, der skal ansætte, og det er op til de enkelte, om de har lyst til at søge den plads. Vi skal lave et samfund, hvor der er rigeligt arbejde til alle. Her er det, vi fuldstændig skilles. Når jeg står heroppe og snakker, er jeg lige så ærlig, som SFs ordfører er, fordi jeg tror ikke en døjt på den model, SF stiller op. Jeg tror, det fører til et samfund, der stagnerer, der går tilbage. Derimod tror jeg på et samfund, hvor vi lader, ikke de frie kræfter råde totalt, så fanden tager den sidste – det har jeg aldrig sagt – men lader danskere udvikle sig som frie mennesker. De har frembragt nogle af de bedste resultater. Dengang SF og ligesindede begyndte at få for stor indflydelse, gik det ned ad bakke i Danmark.

Fjerde næstformand (Ole Vig Jensen):

Jeg skal erindre hr. Poulsgaard om, at man ikke må bruge den direkte tiltaleform fra talerstolen.

Hermed sluttede forhandlingen.

Afstemning

Forslagets overgang til anden (sidste) behandling vedtoges uden afstemning.

Fjerde næstformand (Ole Vig Jensen):

Jeg foreslår, at også dette forslag til folketingsbeslutning henvises til det efter dagsordenens punkt 10 nedsatte udvalg på 17 medlemmer og stedfortrædere. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den sidste sag på dagsordenen var:

14) Første behandling af beslutningsforslag nr. B 21:

Forslag til folketingsbeslutning om udvidelse af uddannelseskapaciteten for sygeplejerske-, sundhedsplejerske-, jordemoder-, sygehjælper- samt fysio- og ergoterapeutuddannelserne.

Af Lilli Gyldenkilde (SF) m.fl.
(Fremsat 15/2 84).

Forslaget sattes til forhandling.

Forhandling

Undervisningsministeren (Bertel Haarder):

Jeg er helt enig i intentionerne bag SFs forslag, hvilket også fremgår af regeringens planer om at etablere disse 12.000 uddannelsespladser i 1984, som jeg allerede tidligere har omtalt.

Jeg må imidlertid konstatere, at SF mangler nogle oplysninger om uddannelseskapaciteten og om den udvidelse, der allerede er sket inden for de korte sundhedsuddannelser. For det første uddannes der ikke som anført i bemærkningerne 1.500 sygeplejersker årligt. I 1983 blev der faktisk optaget 2.300 sygeplejeelever på landets sygeplejeskoler. Der er heller ikke som anført kun oprettet 3 nye fysio- og ergoterapeutskoler inden for de sidste 10 år. Der er faktisk opført i alt 7 nye skoler inden for det sidste par år. Uddannelseskapaciteten inden for dette område er således allerede blevet noget nær fordoblet, og hvis forslagsstillerne læser den vejledningsavis, som nu går ud til de unge i hele uddannelsessystemet, vil man dér kunne se på side 2, at beskæftigelsesudsigterne ikke er de bedste for fysio- og ergoterapeuter.

For så vidt angår sygeplejersker, sygehjælpere og plejehjemsassistenter blev der i marts 1982 indgået aftale med Amtsrådsforeningen og Kommunernes Landsforening og indenrigsministeriet. Denne aftale vedrører tilvejebringelse af yderligere 1.000 nye uddannelsespladser i forhold til kapaciteten i 1981. På landsbasis vil der med denne aftale være gennemført en udvidelse på i alt ca. 20 pct. Godt halvdelen af disse pladser er oprettet. Men indenrigsministeren og jeg forhandler for øjeblikket med de kommunale organisationer for at sikre, at aftalens mål nu rent faktisk ikke blot bliver halvt opfyldt, men helt opfyldt, og jeg kan oplyse, at de kommunale